

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	163
Land:	Belarus
Kilde:	Landinfo
Titel:	Temanotat – Hviterussland: Forhold for regimekritikere
Udgivet:	25. april 2014
Optaget på baggrundsmaterialet:	2. juli 2014

Temanotat

Hviterussland: Forhold for regimekritikere

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

Informasjonen som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

© Landinfo 2014

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

SUMMARY

Belarus is an authoritarian state with a strong presidency. The regime is repressive and there is little respect for fundamental human rights. The political opposition is weak and divided and operates under hard conditions. There are a few political prisoners. It is the only country in Europe that practices the death penalty.

The strong position of the president and the regime is based on an extensive system of control and surveillance, using a wide range of formal and informal sanctions. The authorities may arrest supporters of the political opposition even after a minor demonstration. Many people are sentenced to so-called administrative punishment, which is not a punishment found in the penal code, but which still may imply up to 15 days in prison. The regime does have fairly broad support in the population, due to a broad spectre of welfare schemes.

SAMMENDRAG

Hviterussland er en autoritær stat der presidentembetet har en sterk stilling. Styret er repressivt, og respekten for grunnleggende menneskerettigheter er liten. Den politiske opposisjonen har vanskelige kår, og er da også svak og splittet. Landet har enkelte politiske fanger. Det er det eneste landet i Europa som gjennomfører dødsstraff.

Presidenten og regimets sterke stilling er basert på et omfattende kontroll- og overvåkingssystem, som tar i bruk et bredt spekter av formelle og uformelle reaksjonsformer. Det skal lite til av regimekritisk virksomhet før regimet svarer med arrestasjoner. Mange blir ilagt såkalt administrativ frihetsberøvelse, som ikke er hjemlet i straffeloven, men som likevel kan innebære opptil 15 dager i fengsel. Samtidig er oppslutningen om regimet relativt høy, på grunn av omfattende velferdsordninger.

INNHold

1. Innledning	5
2. Bakgrunnsforhold	5
2.1 Etniske forhold og språk.....	5
2.1.1 Etnisk sammensetning	5
2.1.2 Språk	6
2.2 Det politiske systemet.....	7
2.2.1 President Lukasjenko og hans posisjon.....	7
2.2.2 Valgene i 2010 og 2012.....	8
2.2.3 Politiske partier.....	9
2.2.4 Korrupsjon	10
3. Menneskerettigheter	10
3.1 Mediene og ytringsfrihet	11
3.2 Organisasjons- og møtefrihet.....	13
4. Rettssikkerhet og bruk av domstolene mot regimekritikere.....	14
5. Straffereaksjoner mot regimekritikere	15
5.1 Straffereaksjoner generelt.....	15
5.2 Uformelle straffereaksjoner.....	16
5.3 Formelle straffereaksjoner	16
5.3.1 Administrativ frihetsberøvelse.....	16
5.3.2 Khimija.....	17
5.3.3 Husarrest.....	18
5.3.4 Utreisenekt	18
5.3.5 Straff for å søke asyl.....	18
6. Politiske fanger	19
7. Fengselsforhold.....	20
8. Referanser.....	22

1. INNLEDNING

Dette notatet tar sikte på å gi leserne en grunnleggende forståelse av forholdene for regimekritikere i Hviterussland, særlig situasjonen for menneskerettighetene. Etter å ha sett på etniske forhold og språk, går vi nærmere inn på den generelle politiske situasjonen og det politiske systemet. Korrupsjon er et utbredt fenomen i politikken, som på mange andre områder i samfunnet. Det er et større kapittel om menneskerettighetsforhold. Dessuten er straffereaksjoner brukt mot regimekritikere, situasjonen for politiske fanger og fengselsforhold viet egne kapitler.

Det finnes en rekke åpne kilder om situasjonen i Hviterussland. Opplysningene i rapportene fra blant andre Amnesty International, Human Rights Watch, Freedom House, Europarådet, USAs utenriksdepartement, det svenske Utrikesdepartementet og det svenske Utrikespolitiska Institutet (som utgir Landguiden) er i det vesentlige sammenfallende.¹ På de områdene opplysningene måtte sprike, vil vi forsøke å gjøre oppmerksom på det. Kildene synes samstemte i sin kritiske holdning til situasjonen for menneskerettighetene, der regimet framstilles som autoritært, repressivt, osv. Myndighetene i Hviterussland vil naturlig nok være uenig i kritikken.

Notatet er, som det vil framgå av kildehenvisningene, i det alt vesentlige basert på åpne kilder. Landinfo har også selv besøkt landet ved flere anledninger for å samle inn informasjon, sist i 2007.

2. BAKGRUNNSFORHOLD

2.1 ETNISKE FORHOLD OG SPRÅK

2.1.1 Etnisk sammensetning

Hviterusslands knapt 9,5 millioner innbyggere² fordeler seg slik:

	Landguiden (u.å.)	Utrikesdepartementet (2012)
Hviterussere	81 %	83,7 %
Russere	11 %	8,3 %
Polakker	4 %	3,1 %
Ukrainere	2,4 %	1,7 %
Jøder ³	0,3 %	0,1 %
Andre	0,8 %	3,1 %

¹ Hvem som er den egentlige primærkilden vil ofte, men ikke alltid, framgå av den enkelte kilde vi henviser til.

² Dette er en nedgang på én million siden Hviterussland ble en egen stat i 1991 (Landguiden u.å.).

³ Lokale jødiske grupper anslår at det er 30-40 000 personer som regner seg som jøder. De fleste er ikke aktive religiøst sett (U.S. Department of State 2014).

Hviterussland har vært relativt forskånet for etniske motsetninger og konflikter, sammenlignet med andre tidligere sovjetrepublikker (Landguiden u.å.).

Skillet mellom de etniske hviterusserne og russerne er vagt, ifølge Landguiden (u.å.). I sovjettiden under Stalin ble mange hviterussere deportert østover, mens etniske russere ble tvangssendt til Hviterussland.

Polakkene bor særlig i de vestlige områdene. De har i stor grad beholdt sine tradisjoner og sin katolske tro. Polakkenes organisasjon⁴ har de senere år blitt utsatt for direkte innblanding fra myndighetenes side. Dette kan ses som en forfølgelse av en sterk, uavhengig organisasjon heller enn som forfølgelse av en etnisk minoritet, ifølge Utrikesdepartementet (2012). U.S. Department of State (2014) på sin side hevder at etniske polakker er utsatt for offentlig og sosial diskriminering. Kilden trekker imidlertid også fram at myndighetene fortsetter å trakassere den uavhengige og uregistrerte organisasjonen Union of Poles in Belarus. 1. juni 2012 ble en av lederne dømt til 13 dager i fengsel for å ha motsatt seg politiets ordre og deltatt i en ikke-tillatt demonstrasjon.⁵ Minst 13 andre fikk bøter.

På begynnelsen av 1900-tallet var jødene den nest største etniske gruppen, men utgjør nå en svært liten minoritet. Jøder beretter om en viss antisemittisme (Landguiden u.å.). Iblant forekommer det antisemittiske utspill i mediene, og antisemittisk litteratur selges i statlig drevne virksomheter.⁶ I november 2011 ble en synagoge utsatt for vandalisering (Utrikesdepartementet 2012). Myndighetene gjør sporadiske forsøk på å etterforske innrapporterte tilfeller av antisemittisme. Nynazister blir ofte antatt å stå bak (U.S. Department of State 2014).

Ifølge Landguiden (u.å.) er det ca. 60 000 rom i Hviterussland. De utsettes for omfattende diskriminering, med begrenset tilgang til utdanning og med en ekstrem høy grad av arbeidsledighet, ifølge denne kilden. Utrikesdepartementet (2012) anslår antall rom til knapt 10 000, mens U.S. Department of State (2014) opererer med anslag på 10-20 000 rom. Denne siste kilden hevder at det foregår offentlig og sosial diskriminering av rom, og henviser til en arbeidsledighet på 80 prosent og at rom ofte blir nektet adgang til høyere utdanning. Equal Rights Trust (2013, s. V) hevder at romfolket blir utsatt for diskriminering og rasisme.

2.1.2 Språk

Hviterussisk og russisk er de to offisielle språkene i Hviterussland.

Hviterussisk er, som russisk og ukrainsk, et østslavisk språk. De skrives alle med kyrilliske bokstaver. Det er store likheter mellom disse språkene, men hviterussisk har også fellestrekk med polsk, som er et vestslavisk språk.

I sovjettidens første år hadde hviterussisk en sterk stilling i Hviterussland. Etter hvert ble russisk det dominerende språket. Hviterussisk fikk en renessanse på slutten av 1980-tallet, og ble i 1990 det (eneste) offisielle språket. I 1995 fikk også russisk status som offisielt språk, og hviterussisk har siden den gang igjen vært på retur. Til

⁴ Kilden oppgir ikke det konkrete navnet på organisasjonen.

⁵ Demonstrasjonen var en protest mot innføring av russisk-språklig undervisning på en skole hvor elevene stort sett er polakker (U.S. Department of State 2013).

⁶ Antisemittisk og russisk ultranasjonalistisk litteratur, aviser, DVDer og videoer blir importert fra Russland og solgt i Hviterussland (U.S. Department of State 2014).

tross for at andelen som regner seg som etniske hviterussere økte fra 1999 til 2009, minket andelen som oppga hviterussisk som morsmål eller hverdagsspråk ganske klart. I 2009 oppga ca. halvparten av befolkningen at de regnet seg som etnisk hviterusser, mens bare en fjerdedel oppga at de brukte hviterussisk i hjemmet (Landguiden u.å.).

Det å snakke hviterussisk offentlig, kan i gitte sammenhenger eller situasjoner oppfattes som regimekritisk. President Aleksandr Lukasjenko taler som regel russisk eller et blandingsspråk, *trasjanka* (jf. Koshino 2005). Generelt brukes det russiske språket mer enn det hviterussiske (Landguiden u.å.).

Tospråkligheten i Hviterussland eksisterer i dag bare formelt. Det er for eksempel i praksis små muligheter til å bruke sin rett til å kommunisere med myndighetene på hviterussisk (Utrikesdepartementet 2012). Myndighetene trakasserer og skremmer akademiske og kulturelle grupper som forsøker å fremme bruken av hviterussisk (U.S. Department of State 2014).⁷ Høyere utdanning skjer nesten bare på russisk (Utrikesdepartementet 2012).

2.2 DET POLITISKE SYSTEMET

2.2.1 President Lukasjenko og hans posisjon

President Aleksandr Lukasjenko har sittet ved makten siden 1994,⁸ og har tiltatt seg stadig mer makt. Han kontrollerer i praksis hele maktapparatet.⁹ Parlamentet har ingen egentlig makt.¹⁰ Presidenten kan utnevne og avsette blant andre regjeringsmedlemmer og dommere, og er øverste sjef for de militære styrkene og det nasjonale sikkerhetsrådet (Landguiden u.å.).¹¹ Freedom House (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 112) omtaler regimet som eneveldig, mens U.S. Department of State (2014) åpner sin årsrapport om menneskerettighetene med å slå fast at «Belarus is an authoritarian state».

Presidentens makt har vært basert på et omfattende og sofistikert kontroll- og undertrykkelsessystem, som igjen har bidratt til en svak og splittet opposisjon (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 124). Opposisjonen har vanskelige kår, med overvåking, trakasseringer og arrestasjoner. Selv små samlinger med utdeling av løpesedler kan bli slått hardt ned på. Sikkerhetspolitiet går systematisk til verks for å slå ned på uavhengig politisk virksomhet. Sikkerhetsstyrkene bruker ofte overdreven makt for å oppløse demonstrasjoner (U.S. Department of State 2014). Også kritiske journalister og menneskerettighetsaktivister er utsatt. Det er lite offentlig kritikk av myndighetene, og de fleste mediene er statskontrollerte (HRW 2014, s. 419).

⁷ Kilden presiserer ikke hva den legger i trakassering.

⁸ Etter 2004 har det ikke vært noen begrensninger i Konstitusjonen (1994) på hvor mange ganger en sittende president kan bli gjenvalgt. Endringen kom etter en folkeavstemning. Etter at Lukasjenko ble valgt første gang i 1994, har han blitt gjenvalgt tre ganger.

⁹ En endring i Konstitusjonen (1994) i 1996, som kom etter en kontroversiell folkeavstemning, dannet det formelle grunnlaget for presidentembetets omfattende makt (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 115).

¹⁰ Presidenten kan på egenhånd utstede dekreter. Disse kan overstyre lover vedtatt av parlamentet (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 115).

¹¹ Den hviterussiske økonomien er fremdeles dominert av statsbedrifter og en form for modernisert planøkonomi, noe som gjør at presidenten også på dette området har stor makt (Utrikesdepartementet 2012). Ca. 70 % av befolkningen er ansatt i staten (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 115).

Presidentens makt har imidlertid også vært basert på en god økonomi, med en stadig høyere levestandard.¹² Presidenten har da også en viss støtte i befolkningen.¹³ Lojaliteten til regimet skyldes blant annet et relativt omfattende velferdssystem.

Presidenten synes å ha hatt full kontroll over situasjonen fram til nå. En dramatisk forverring av økonomien de siste årene, særlig fra 2011, kan imidlertid bidra til å endre bildet.¹⁴ Landet er relativt isolert. Det er ikke medlem av Europarådet, og har følgelig ikke sluttet seg til Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen. Det blir ofte omtalt som Europas siste diktatur (Landguiden u.å.).

2.2.2 Valgene i 2010 og 2012

Valgene er preget av uregelmessigheter, og tilfredsstillende ikke internasjonale standarder for frie og rettferdige valg.¹⁵ Presidentvalget 19. desember 2010 ble ansett som en klar tilbakegang for respekten for menneskerettighetene.¹⁶ Ca. 30 000 mennesker samlet seg allerede samme kveld i fredelige demonstrasjoner i protest mot valgjuks. Men ganske snart ble demonstrasjonene oppløst med brutal vold av politi og sikkerhetsstyrker, en voldsbruk som gikk utover blant andre presidentkandidater og journalister.¹⁷ Ca. 600 demonstranter ble arrestert. Landguiden (u.å.) opplyser at flesteparten av de pågrepne ble idømt 15 dagers frihetsberøvelse. Samme kilde oppgir at mer enn 40 fikk fengselsstraff, og at flesteparten slapp fri i løpet av 2011. Ifølge Herkel (2012a, s. 7) fikk ca. 60 opposisjonsledere, regimekritiske aktivister og uavhengige journalister fengselsstraff, mange av dem ble dømt etter § 293 i straffeloven for å ha organisert masseuro.

Sju av ti presidentkandidater ble arrestert for blant annet å ha organisert ulovlige demonstrasjoner (Utrikesdepartementet 2012).¹⁸ Fem av dem ble senere dømt, tre fikk mellom fem og seks års fengselsstraff.¹⁹ To kandidater ble dømt til betinget

¹² I 2011 ble Hviterussland plassert som nummer 65 på UNDPs Human Development Index. Det var den høyeste plasseringen av de 11 SUS-landene (Equal Rights Trust 2013, s. III). For 2012 var Hviterussland rykket opp til nummer 50 (av 187 stater) (UNDP 2013, s. 143). Det har vært en kraftig reduksjon i antall personer som lever under den nasjonale fattigdomsgrensen. I henhold til det såkalte tusenårs målet ble fattigdommen redusert fra 41,9 % til 5,4 % fram til 2009 (UN Special Rapporteur on the situation of human rights in Belarus 2013, s. 7).

¹³ Equal Rights Trust (2013, s. IV) hevder at dagens regime har en relativt bred folkelig støtte.

¹⁴ Økonomisk sett er Hviterussland avhengig av forholdet til Russland.

¹⁵ Freedom House (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 117) trekker fram at kandidatene ikke har like muligheter til å drive valgkamp, at ikke alle partier er representert i valgkommisjonen og at opptellingen ikke er kontrollert av eksempler på at valgene ikke er frie og rettferdige. Valgene er stort sett en administrativ formalitet, og gjennomføres for å validere utvalget av regimevennlige kandidater, ifølge samme kilde (s. 112).

¹⁶ I tiden før dette presidentvalget var det en antydning til liberalisering i Hviterussland. Landet hadde til en viss grad orientert seg mot vest, etter problemer i samarbeidet med Russland. Det rådet en form for optimisme blant mange om at valget skulle forsterke den positive trenden.

¹⁷ En liten gruppe blant demonstrantene forårsaket uro, og gikk blant annet til angrep på offentlige bygninger. Dette ble påskuddet fra politiet til å gripe inn. Ifølge opposisjonen var uromakerne, som var maskerte, utsendte provokatører (Landguiden u.å.).

¹⁸ Ni opposisjonskandidater og sittende president Lukasjenko stilte til valg, ifølge denne kilden. Amnesty International (2013b, s. 27) hevder på sin side at sju opposisjonskandidater deltok, og at seks av dem ble tiltalt.

¹⁹ Dmitrij Uss (idømt 5 ½ års straff) ble satt fri etter et halvt år, mens Andrej Sannikau (idømt 5 års straff) ble satt fri etter ett år (Landguiden u.å.). Mikola Statkevitsj (idømt 6 års straff) satt ved utgangen av 2013 fremdeles i fengsel (Viasna 2013b).

fengselsstraff.²⁰ Flere kilder, blant dem U.S. Department of State (2012), hevder at dette var rent politisk motiverte dommer. (Se mer i kapittel 5.)

Etter parlamentsvalget i 2012 fikk opposisjonen ingen seter i parlamentet. Det samme var tilfellet etter det forutgående valget i 2008 (HRW 2013, s. 405). Parlamentsvalget i 2012 ble avholdt i en atmosfære av frykt, og med vedvarende trakassering av opposisjonelle. Flere av de viktigste opposisjonspartiene boikottet valget (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 117). Flere opposisjonskandidater ble nektet å stille til valg. Valgobservatører fra Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) kom i sin rapport med en rekke kritiske kommentarer til valget og gjennomføringen (OSCE 2012).²¹

2.2.3 Politiske partier

De politiske partiene er svake, og utgjør snarere allianser mellom individer og interesser enn egentlige partier. Det store flertallet av representantene i parlamentet tilhører ikke noe parti i det hele tatt (Landguiden u.å.).

De politiske opposisjonspartiene er splittet og marginaliserte.²² Motstanden mot Lukasjenko er derfor svak. Videre har opposisjonen svært vanskelige arbeidsvilkår. Mange blir trakassert av politiet, noen har dratt utenlands, mens enkelte har forsvunnet (Landguiden u.å.).²³ Flere har blitt fengslet. (Se mer om dette i kapittel 6.)

To av opposisjonspartiene er BPF-partiet (Partyja BPF)²⁴ og det liberale Forente borgerpartiet (Abjadnanaja Hramadzjanskaja Partyja). Begge boikottet parlamentsvalget i 2012. Enkelte politiske aktivister ble dømt til kortvarig fengselsstraff for å ha oppfordret til boikott av valget (Landguiden u.å.).

²⁰ Vladimir Neklajev og Vitalij Rymansjevskij fikk hver to års betinget fengselsstraff (Landguiden u.å.). Tiltalen ble frafalt for en av kandidatene, mens Ales Mikhalevitsj ble satt fri i februar 2011 og klarte kort tid etter å flykte til Tsjekkia, der han fikk asyl.

²¹ En gruppe valgobservatører fra SUS-land fant derimot at valget var fritt og at det ble gjennomført i henhold til demokratiske normer (Kyiv Post 2012). For øvrig avviste hviterussiske myndigheter kritikken fra OSSE (Foreign and Commonwealth Office 2013a, s. 128).

²² Etter 2006 har opposisjonen ikke klart å samle seg om én felles presidentkandidat ved valgene. Ved parlamentsvalget i 2012 ble opposisjonspartiene ikke enige om hvorvidt de skulle boikotte valget eller ikke. Det er stadig angrep partiene imellom i mediene. Våren 2013 ble rett nok tre opposisjonspartier enige om et nærmere samarbeid. Men også tidligere har det kommet slike erklæringer, uten at det har ført fram i praksis. Det kan se ut som også det øvrige sivile samfunnet i en del tilfeller har hatt problemer med å samarbeide.

²³ Forsvinningene ligger noe tilbake i tid. I 1999-2000 forsvant enkelte prominente personer som sto opposisjonen nær. Etterforskningen har gått svært langsomt, og myndighetene ser ikke ut til å være interessert i å løse sakene (Utrikesdepartementet 2012).

²⁴ BPF-partiet het tidligere Den hviterussiske folkefronten (Belaruski Narodny Front) (Belarusian Popular Front – BPF). Det ble grunnlagt i 1988. Partiet måtte endre navn på grunn av begrensninger i hva som er tillatt å bruke av navn på politiske organisasjoner (Landguiden u.å.). Landinfo møtte blant andre BNF og OSSE i Minsk i 2007. Kildene opplyste at medlemskap i BNF eller andre opposisjonspartier i seg selv ikke fører til straffereaksjoner fra myndighetene (se mer i kapittel 5). På slutten av 1990-tallet brøt lederen Zianon Pazniak ut og dannet et nytt politisk parti, Det konservative kristne parti-BNF (Kantservatyŭna-Khrys’tsijanskaja Partyja-BNF). Partiet hevder at det er den eneste legale etterfølgeren av det opprinnelige BNF/BPF (Wikipedia b).

2.2.4 Korrupsjon

Det er en høy grad av korrupsjon i landet. Transparency International (2013) plasserte i 2013 Hviterussland på 123.-plass av 177 på sin liste over korrupte land/territorier i verden, der nummer 1 er minst korrupt.²⁵

Det gjøres ingen genuine forsøk på å komme til livs de systemiske årsakene til korrupsjon (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 127).²⁶ De fleste som blir straffet for korrupsjon, er laverestående byråkrater. Men også flere framstående politikere og embetsmenn har blitt straffet (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 127).

Straffeforfølgning av byråkrater, politikere, forretningsfolk og andre for korrupsjon, er som regel selektiv. Hensikten er ofte å styrke lojaliteten til regimet eller bli kvitt brysomme eller uønskede personer (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 127).

Det er mye korrupsjon i forvaltningen generelt og domstolene spesielt, noe som igjen fører til en høy grad av mistro i befolkningen (Utrikesdepartementet 2012).

3. MENNESKERETTIGHETER

Respekten for grunnleggende menneskerettigheter er liten, og situasjonen synes å ha blitt verre etter presidentvalget i desember 2010 (FIDH & OMCT 2011). FNs Spesialrapportør for menneskerettighetsforhold i Hviterussland omtaler begrensningene i menneskerettighetene som systematiske og systemiske (UN Special Rapporteur on the situation of human rights in Belarus 2013, s. 8).²⁷ Også FNs Høykommissær for menneskerettigheter omtaler menneskerettighetsbruddene som systemiske (UN High Commissioner for Human Rights 2012, s. 18).

En rekke rapporter viser at kritiske journalister, menneskerettighetsaktivister, opposisjonspolitikere og andre regimekritikere er utsatt for press, represalier, trusler med mere fra myndighetene. Regimet overvåker og fengsler aktivister på politisk grunnlag, ofte etter falske eller fabrikkerte anklager (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 120). Grunnlaget for å holde en person innesperret, kan være vilkårlig eller skjønnsmessig. En innesperret person kan anke avgjørelsen inn for en domstol. Men domstolen vil bare kunne prøve lovligheten i prosedyren, ikke avgjørelsen i seg selv om anholdelse og innesperring (UN Special Rapporteur on the situation of human rights in Belarus 2013, s. 15).

²⁵ I 2011 ble landet plassert på 143. plass av 182 land/territorier, altså var det en viss bedring i perioden 2011-2013.

²⁶ Blant de systemiske årsakene eller vilkårene for korrupsjonen er manglende åpenhet og innsyn i den offentlige forvaltningen, og lave lønninger til offentlig ansatte. Dessuten skjer rekrutteringen på basis av lojalitet til styresmaktene. Offisielt forsøker imidlertid myndighetene å bekjempe korrupsjonen. For eksempel ble det i 2003 vedtatt et statlig program for å bekjempe kriminalitet og korrupsjon, en plan som gjelder for myndighetsorganer (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 126-127).

²⁷ Bruddenes natur fortsetter å være strukturelle og endemiske, ifølge samme kilde s. 8. FNs Spesialrapportør for menneskerettigheter i Hviterussland, Miklós Haraszti, fikk for øvrig ikke tillatelse til å besøke Hviterussland under arbeidet med rapporten (Human Rights House Network 2014).

3.1 MEDIENE OG YTRINGSFRIHET

Det frie ordet er sterkt begrenset i Hviterussland. De statlige mediene dominerer fullstendig når det gjelder nyheter. Det statlige tv-selskapet har monopol som riksdekkende tv-medium. Utrikesdepartementet (2012) viser til Reporters Without Borders, som rangerer Hviterussland blant de 25 verste landene i verden når det gjelder pressefrihet, og til Freedom House som har Hviterussland på 193.-plass av 197 land på en tilsvarende rangering (Freedom House 2013). Landguiden (u.å.) viser til undersøkelser i 2012 av Reporters Without Borders og Committee to Protect Journalists som sier at Hviterussland er blant de 10-12 land i verden med mest sensur og minst presse- og nettfrihet. Sensur av tv, radio og internett er utbredt (U.S. Department of State 2014).²⁸ På den annen side unngår flere radiostasjoner den statlige sensuren ved å kringkaste fra utlandet. Det gjelder for eksempel Radio Racyja, European Radio for Belarus, Belsat og Radio Free Europe/Radio Liberty (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 123).

De uavhengige mediene har svært vanskelige arbeidsvilkår. Kritiske medier blir stadig truet med sanksjoner, og enkelte blir ilagt bøter, mens andre har blitt stengt.²⁹ Noen redaksjoner blir utsatt for razziaer, aviser har fått hele opplag beslaglagt og utstyr har blitt konfiskert (Landguiden u.å.).

De uavhengige mediene er også utsatt for praktiske og økonomiske hindringer og vanskeligheter. Bedrifter og andre er tilbakeholdne med å reklamere i de uavhengige mediene av frykt for represalier. Videre skjer det at statlige myndigheter unnlater å kjøpe annonseplass i uavhengige medier, noe som delvis kan forklares som et uttrykk for misnøye med redaksjonelt stoff. Det gjør at disse mediene går glipp av inntekter. De uavhengige mediene har også problemer med trykking og distribusjon av sine produkter (Utrikesdepartementet 2012).³⁰

Myndighetene trakasserer uavhengige journalister i deres arbeid. Journalister utsettes for vilkårlige arrestasjoner, advarsler og formelle straffereaksjoner som bøter og fengsel (HRW 2014, s. 419). Noen blir ilagt reiserestriksjoner. Dommene kan være politisk motivert (Landguiden u.å.). Særlig i forbindelse med valg ser det ut til å være et økende press på journalister. Før parlamentsvalget i 2012 ble 15 journalister vilkårlig fengslet (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 121). Til sammen ble 60 journalister, uavhengige pressedistributører og nettaktivister i 2012 holdt kortvarig innesperret etter en vilkårlig arrestasjon. De fleste ble satt fri etter 2-3 timer, mens enkelte fikk inntil 15 dagers administrativ frihetsberøvelse (Belarusian Association of Journalists 2013). Landinfo kjenner ikke til andre rapporter som tilsier at journalister har blitt dømt til langvarige fengselsstraffer for sin journalistiske virksomhet.

²⁸ Før parlamentsvalget i september 2012 la den sentrale valgkommisjonen ned forbud mot at kandidater skulle bruke sin tilmålte tid på radio og tv til å oppfordre til boikott av valget. Taler i valgkampen som inneholdt slike oppfordringer, ble sensurert. Dessuten ble noen opposisjonskandidater nektet tilgang til statlige medier (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 121). Også ved tidligere valg har det vært innført tilsvarende restriksjoner.

²⁹ Informasjonsdepartementet kan stenge et medium etter to advarsler, noe som kan bli gitt etter mindre overtredelser (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 122).

³⁰ I 2012 ble de uavhengige avisene Novy Tsjas og Borisovskie Novosti nektet distribuering via de statlige selskapene, noe som drastisk reduserte deres utbredelse (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 122).

Det er straffbart å framstille Hviterussland i et dårlig lys, og å ærekrenke presidenten. Det er imidlertid sjelden bestemmelsen om ærekrenkelse blir brukt, men likevel, ifølge Utrikesdepartementet (2012), tilstrekkelig ofte til å virke avskrekkende, slik at mange praktiserer selvsensur.³¹ Freedom House (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 122) hevder at journalister jevnlig blir bøtelagt og fengslet for ærekrenkelser. I 2012 ble det reist tre straffesaker mot journalister på dette grunnlaget.

Tilgangen til internett er relativt fri. Hviterussland er blant landene i de tidligere sovjetrepublikkene med den største andelen av befolkningen som bruker internett.³² Men anonymiteten og integriteten på nettet er et problem, for på internettkafeer må folk vise passet sitt før de kan benytte nettet (Utrikesdepartementet 2012). Internett-tilbydere må gi informasjon til myndighetene om internettbrukerne, og føre logg over hvilke sider brukerne besøker.³³ Internett-baserte medier må registrere seg hos myndighetene (Landguiden u.å.). Selv om staten har kapasitet til å øve strengere kontroll med kommunikasjonen på internett, er innblandingene både selektiv og begrenset, ifølge Freedom House (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 123).³⁴ Det er sannsynlig at opposisjonelle og regimekritikere får sin e-post og annen nett-kommunikasjon overvåket (U.S. Department of State 2014). Enkelte kritiske nettsted er delvis utilgjengelige. For eksempel har myndighetene blokkert tilgangen til nettstedet til Charter '97³⁵ i utdanningsinstitusjoner (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 123).³⁶

Sosiale medier spilte en viktig rolle i mobiliseringen til de såkalt stille-protestene³⁷ sommeren 2011. Det førte til at myndighetene i ettertid stengte flere populære sosiale medier. Før parlamentsvalget i 2012 ble flere aktivister i sosiale nettverk arrestert (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 121).³⁸

³¹ I juni 2012 ble journalisten Andrzej Poczobut anklaget for å ha ærekrenket presidenten. Ærekrenkelse har en strafferamme på fem år, ifølge Human Rights Watch (HRW 2013, s. 408), mens Landguiden (u.å.) sier to år. Poczobut ble imidlertid satt fri etter å ha erkjent forholdet. I en annen sak i 2011 fikk Poczobut en betinget dom for ærekrenkelse (HRW 2013, s. 408). Poczobut tilhører den polske minoriteten i Hviterussland. Amnesty International opplyser at han ble arrestert 21. juni og løslatt mot kaution 30. juni 2012. På grunn av en betinget dom på tre års fengsel i 2011 risikerer Poczobut opptil sju års fengselsstraff dersom han blir funnet skyldig, ifølge Amnestys årsrapport som dekker 2012 (Amnesty International 2013a). Straffesaken ble imidlertid frafalt i 2013 på grunn av manglende bevis (Wikipedia a).

³² U.S. Department of State (2014) henviser til Gemius Belarus som sier at det per november 2012 er ca. 4,46 millioner internettbrukere i Hviterussland, eller ca. 55 % av befolkningen.

³³ Internett-tilbyderne må oppbevare data for den enkeltes internettbruk i ett år (U.S. Department of State 2014).

³⁴ I tilsvarende rapport fra året før, står det at «internet media [...] remain relatively unrestricted.» (Pikulik & Melyantsou 2012, s. 109).

³⁵ Charter '97 er en menneskerettighetsorganisasjon (Wikipedia c). Landinfo hadde møte i Minsk med Charter '97 i 2007 (Landinfo, Migrationsverket & UVI 2007). Organisasjonen opplyste da at den aldri har vært offisielt registrert. Virksomheten ble drevet fra en privat leilighet. Charter '97 driver et eget nettsted (Charter '97 u.å.).

³⁶ En rekke nettsteder med et bestemt innhold er utilgjengelige fra offentlige kontorer, kulturelle institusjoner og utdanningsinstitusjoner. Fra private hjem og private firmaer er det derimot ingen restriksjoner på adgangen til bestemte sider (U.S. Department of State 2014).

³⁷ Folk, særlig ungdom, samlet seg for å protestere, men uten slagord og bannere. Noen ganger holdt de seg i ro, andre ganger klappet de i hendene eller trampet med føttene.

³⁸ Kilden opplyser ikke her hvor lenge de enkelte satt arrestert.

3.2 ORGANISASJONS- OG MØTEFRIHET

Det er omfattende og uklare prosedyreregler for registrering av og rapportering fra organisasjoner. Håndhevelsen er både inkonsekvent og vilkårlig. Det fører til store problemer for mange organisasjoner som ikke klarer å bli registrert. Ved den minste overtredelse kan myndighetene stenge en organisasjons virksomhet for seks måneder, og i visse tilfeller avregistrere den og helt stenge virksomheten.³⁹ Menneskerettighetsorganisasjonen Viasna er blant dem som har blitt avregistrert flere ganger, og har per i dag ikke lyktes med å bli registrert på nytt (Utrikesdepartementet 2012).⁴⁰ I 2012 ble ifølge Justisdepartementet 19 organisasjoner nektet registrering, blant dem to politiske partier, Hviterusslands kristendemokrater og Hviterusslands kommunistiske arbeiderparti (UN Special Rapporteur on the situation of human rights in Belarus 2013, s. 17).

En person som opptrer på vegne av en ikke-registrert organisasjon, kan risikere to års fengselsstraff. Forbudet ble tatt inn i Straffeloven (1999) i 2005 som § 193-1. Loven håndheves ikke konsekvent, men kan for mange virke avskrekkende (Utrikesdepartementet 2012). § 193-1 er blitt brukt mot blant andre medlemmer av NGOen Initiative Partnership. I 2006 ble fire medlemmer dømt for å ha organisert og drevet en uregistrert organisasjon som krenker innbyggernes rettigheter. De fikk fra seks måneder til to års fengselsstraff. Et annet eksempel er Zmitser Dasjkevitsj, lederen av Malady Front (Ung front). Han ble i 2006 dømt til 1 ½ års fengselsstraff for å ha organisert eller deltatt i aktivitetene til en uregistrert organisasjon (Amnesty International 2013b, s. 14).

I 2011 kom det nye lovbestemmelser som ytterligere begrenser organisasjons- og møtefriheten, med et generelt forbud mot å oppfordre til samling på offentlig sted.⁴¹ Loven kan ses som en reaksjon på de såkalte stille-demonstrasjonene sommeren 2011, der demonstrantene – særlig ungdom – ikke brukte plakater og ropte slagord, men bare sto stille, klappet i hendene eller trampet med føttene. Andre endringer tok sikte på å gjøre det ytterligere vanskelig å ta imot økonomisk støtte fra utlandet (Utrikesdepartementet 2012).⁴² Dessuten må arrangører av massemønstringer nå rapportere om hvordan arrangementet finansieres (HRW 2013, s. 407). I 2012 vedtok parlamentet å utvide definisjonen av terrorisme til å omfatte sivil og politisk aktivitet som tar sikte på å utfordre eller destabilisere regimet (Pikulil, Melyantsou et al. 2013, s. 124).⁴³ Det er Landinfos inntrykk at påtalemyndigheten ikke alltid er så nøye med hvorvidt en person har brutt loven eller ikke for å straffeforfølge. Derimot ser det ut til at man er nøye med å endre loven i etterkant slik at man kan lovhjemle undertrykkelsen ved lignende tilfeller senere.

³⁹ I 2012 bestemte en domstol at Platforma, en ikke-statlig organisasjon som overvåker forholdene i fengslene, skulle stenges. Den hadde visstnok ikke levert en oversikt over inntekter innen tidsfristen, og heller ikke meldt fra om en adresseendring (Amnesty International 2013b, s. 18).

⁴⁰ Se mer om Viasna i kapittel 6.

⁴¹ Å organisere en massemønstring i strid med loven ble gjort til en straffbar handling (HRW 2013, s. 407).

⁴² Det er nå ulovlig for organisasjoner å motta økonomisk støtte fra utlandet. Flere organisasjoner har derfor etablert seg med kontor i blant annet Vilnius, selv om aktiviteten foregår i Hviterussland. Det er Landinfos inntrykk at myndighetene kjenner til denne praksisen, men de har som regel valgt å ikke gripe inn.

⁴³ Samtidig fikk hæren i oppgave å slå ned på slik virksomhet.

Myndighetene avslår stadig søknader om å få holde fredelige demonstrasjoner. Ofte begrunnes avslaget med «tekniske forhold» (Amnesty International 2013a). Flere titalls aktivister fikk i 2012 kortvarige administrative reaksjoner for hooliganisme og lignende forseelser (Human Right Watch 2013, s. 408).⁴⁴

4. RETTSSIKKERHET OG BRUK AV DOMSTOLENE MOT REGIMEKRITIKERE

Hviterussland er ingen fungerende rettsstat. Domstolene er i praksis ikke uavhengige av den utøvende makten. I flere tilfeller har statlige og lokale myndigheter diktert utfallet av rettssaker (U.S. Department of State 2013). Utrikesdepartementet (2012) hevder at i flere av de politiske rettssakene er det åpenbart at en fellende dom er blitt bestilt ovenfra. Rettsvesenet er et redskap for den utøvende makten, ifølge Pikulik, Melyantsou et al. (2013, s. 127). Mange saker er politisk styrt, hevder Committee Solidarity et al. (2011). Domstolene kan dømme på grunnlag av fabrikkerte og politisk motiverte anklager (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 124).

Utfallet av en sak kan altså bli avgjort etter en telefon fra øverste politiske hold. En slik politisk styring foregår imidlertid neppe i alle, eller kanskje heller ikke i de fleste, saker mot regimekritikere. Det er antakelig i særlig betente saker dette skjer. Sett fra myndighetshold er det sannsynligvis ønskelig med en tilståelse før rettsprosess og dom, og kanskje gjelder dette i større grad overfor kjente personer. Flere kilder hevder at det foregår ulike grader av press, trusler m.m. for å frambringe en tilståelse (se for eksempel U.S. Department of State 2013). Det blir også rapportert om bruk av tortur og umenneskelig behandling i avhørssituasjoner (se Landinfo 2012).

Det er en stor grad av skjevhet i forholdet mellom aktor og forsvarer. Forsvarerne har for eksempel ikke rett til å etterprøve etterforskningsmateriale eller være til stede under avhør før aktor har brakt saken inn for retten (U.S. Department of State 2013).

Det har vært tilfeller der advokater som har representert politisk opposisjonelle, har mistet lisensen.⁴⁵ Det gjelder blant annet flere som forsvarte opposisjonsledere, journalister og andre etter demonstrasjonene etter presidentvalget i 2010.⁴⁶ Dommerne tillater ofte at uttalelser frambrakt etter trusler, blir brukt mot den tiltalte (U.S. Department of State 2013).

En domstolsavgjørelse kan ankes. Men i de aller fleste tilfeller, inkludert i alle sakene i kjølvannet av demonstrasjonene 19. desember 2010, blir avgjørelsen opprettholdt (U.S. Department of State 2013). FNs Spesialrapportør for menneskerettighetsforhold i Hviterussland gir uttrykk for bekymring for at ofre for

⁴⁴ Se mer om administrativ frihetsberøvelse i del 5.3.1.

⁴⁵ Å miste lisensen innebærer å miste muligheten til å jobbe som advokat. Kilden (U.S. Department of State 2013) opplyser ikke noe om eventuelle andre sanksjoner i tillegg, sanksjoner som ikke er direkte knyttet til tap av lisensen.

⁴⁶ Mange av dem som ble arrestert og tiltalt etter demonstrasjonene i desember 2010, hadde bare begrenset tilgang til advokat. Advokat og klient fikk for eksempel ikke adgang til å møtes på tomannshånd (U.S. Department of State 2013).

menneskerettighetsbrudd i praksis ikke har anledning til å klage en dom i Høyesterett inn for FNs menneskerettighetskomite (UN Special Rapporteur on the situation of human rights in Belarus 2013, s. 8).

Innbyggerne i Hviterussland har en høy grad av mistro til domstolene, noe som har sammenheng med den utbredte korrupsjonen (Utrikesdepartementet 2012).

Politi og andre myndighetspersoner kan straffes for overgrep, men når det skjer overgrep mot regimekritikere, er det ofte straffrihet i praksis (Utrikesdepartementet 2012). Formelt sett er det mulig å klage på en politimanns atferd. Imidlertid er det Landinfos inntrykk at det er noe de færreste gjør. Tilliten til politiet og rettsvesenet er lav. Sjansen for å nå fram er liten, og mange frykter ubehageligheter og problemer. I et korrumpert samfunn er penger og forbindelser ofte viktigere enn formelle rettigheter. På den annen side kan en klage på en politimann eller en dommer føre til reaksjoner dersom myndighetene ser det som et påskudd til å bli kvitt en ellers uønsket tjenestemann.

5. STRAFFEREAKSJONER MOT REGIMEKRITIKERE

5.1 STRAFFEREAKSJONER GENERELT

Hviterussland benytter seg av en rekke ulike former for straffereaksjoner. Ytterst på skalaen finner vi dødsstraff, men Landinfo er ikke kjent med at det har vært brukt overfor regimekritikere. Det kan virke som det ikke er noe mål for regimet med mange og lange fengselsstraffer overfor regimekritiske aktivister. Det viktige for regimet er å opprettholde kontrollen. Da er det mange måter å avskrekke, kneble eller bringe folk til taushet eller passivitet på.

En vanlig reaksjonsform for alminnelig deltakelse i en demonstrasjon eller annen opposisjonell aktivitet er opptil 15 dager administrativ frihetsberøvelse (se del 5.3.1).⁴⁷ Men langt fra alle som deltar i regimekritisk virksomhet blir utsatt for denne reaksjonen. Det kan synes noe vilkårlig hvem det blir reagert overfor. Regimet synes å velge seg ut et «passende» antall.

Særlig i forbindelse med valg synes klimaet å bli tøffere. I kjølvannet av presidentvalget i 2010 ble noen titalls aktivister dømt etter straffeloven til fengselsstraff i opptil noen år. Dommene er i mange tilfeller fabrikkerte og politisk motiverte. På grunn av den ofte tilsynelatende vilkårlige håndhevelsen, kan det være vanskelig å si med sikkerhet hvorfor regimet reagerer som de gjør, og når de reagerer. Den hardhendte framgangsmåten overfor demonstrantene og de mange strenge reaksjonene etter valget i 2010, kom noe overraskende på mange. En rimelig forklaring på myndighetenes reaksjon kan være at regimet på den tiden hadde behov for å stramme grepet og gi klare signaler om hvor grensen går for akseptabel aktivitet. Det er rimelig å anta at personer som blir ansett som ledertyper, organisatorer og lignende lettere risikerer fengselsstraff enn vanlige deltakere, som vanligvis blir idømt bøter eller inntil 15 dager administrativ frihetsberøvelse.

⁴⁷ Selv deltakere i demonstrasjoner avholdt med tillatelse fra myndighetene har fått 15 dager administrativ frihetsberøvelse (Herkel 2012b).

Fengselsforholdene er svært dårlige, men ofte blir politiske aktivister og politiske fanger sluppet fri før dommen er ferdig sonet. Sammen med løslatelsen følger imidlertid ofte bestemte restriksjoner og ytterligere overvåking.

Det er ikke noe forbud mot opposisjonspartier. Det finnes flere slike partier, som driver en relativt ordinær aktivitet, selv om arbeidsforholdene er svært vanskelige. Medlemskap i et slikt parti er i seg selv, etter det Landinfo kjenner til, ikke straffbart. Regimet vil kunne reagere på en handling som eventuelt oppfattes som en trussel, men et medlemskap i seg selv vil ikke bli strafferettslig forfulgt. Derimot vil et medlemskap i et opposisjonsparti kunne føre til uformelle reaksjonsformer, av mer sosial karakter (se del 5.2).

5.2 UFORMELLE STRAFFEREAKSJONER

Med uformelle reaksjonsformer mener vi reaksjoner av mer sosial og praktisk art. Det er altså ikke reaksjoner ilagt av domstolene. I noen tilfeller kan det for eksempel dreie seg om en arbeidsgiver som frykter myndighetenes reaksjoner dersom han ansetter en regimekritikere. I andre tilfeller kan det være en regimetro leder i det offentlige som følger en undertrykkende praksis overfor opposisjonelle, enten direkte eller etter ordre ovenfra (se eksempler nedenfor). For den enkelte aktivist kan en slik uformell reaksjon svi mer enn en formell reaksjon på for eksempel 15 dager administrativ frihetsberøvelse.

Studenter som har deltatt i regimekritisk aktivitet, har mistet studieplassen, blitt nektet å ta eksamen og blitt fratatt studenthybelen.⁴⁸ Folk i arbeid som har vært politisk aktive, har fått problemer med arbeidsgiver (Utrikesdepartementet 2012).

Equal Rights Trust (2013, s. VII) hevder at politiske og sosiale aktivister stiller med handicap med hensyn til jobb, forretningsvirksomhet og utdanning. Kilden legger til at det er gjort for få sosiologiske undersøkelser av forholdene for politisk opposisjonelle til å kunne si noe sikkert om deres situasjon med hensyn til diskriminering. Det er for øvrig ingen rettspraksis når det gjelder diskriminering. Domstolene har gjennomgående avvist søksmål basert på påstander om diskriminering med henvisning til at forholdene som tas opp ikke er å regne som diskriminering i henhold til landets lovverk (UN Special Rapporteur on the situation of human rights in Belarus 2013, s. 18).

For øvrig er det eksempler på at myndighetene har brukt innkalling til militærtjeneste for å bringe opposisjonelle til taushet (Corley 2013).

5.3 FORMELLE STRAFFEREAKSJONER

I tillegg til bøter, betinget fengselsstraff og ubetinget fengselsstraff som det finnes ulike former for (med ulik grad av sikkerhet/isolasjon), bruker regimet flere andre formelle reaksjonsformer. I dette kapitlet skal vi se nærmere på noen av disse.

5.3.1 Administrativ frihetsberøvelse

Administrativ frihetsberøvelse på opptil 15 dager kan ilegges i henhold til Lov om administrative overtredelser (2003), og det er dermed domstoler for sivile saker som

⁴⁸ I 2012 mistet minst åtte studenter studieplassen, mens det i 2011 var minst 45 (U.S. Department of State 2013).

tar stilling til slike overtredelser – ikke straffedomstoler.⁴⁹ I forbindelse med demonstrasjonene etter presidentvalget i 2010 ble mer enn 700 arrestert og ilagt administrativ frihetsberøvelse på 10-15 dager for deltakelse i demonstrasjoner (Amnesty International 2011).

Politisk opposisjonelle og menneskerettighetsaktivister blir regelmessig ilagt administrativ frihetsberøvelse. Grunnlaget er ofte tvilsomt eller uklart, for eksempel uønsket atferd. Før parlamentsvalget i 2012 ble flere driftere av sosiale nettsteder ilagt administrativ frihetsberøvelse for regjeringsfiendtlig aktivitet (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 126). Noen blir ilagt administrativ frihetsberøvelse som et såkalt forebyggende tiltak. Hensikten er at de ikke skal kunne delta i planlagte aksjoner (Foreign and Commonwealth Office 2013b). Enkelte har blitt idømt administrativ frihetsberøvelse for deltakelse i en markering det ikke var gitt tillatelse til, uten faktisk å ha deltatt. Grunnlaget for reaksjonen var forhåndspublisering av markeringen på internett (UN Special Rapporteur on the situation of human rights in Belarus 2013, s. 16).

Lov om administrative overtredelser (2003) regulerer blant annet forseelser som forstyrrelse av den offentlige ro og orden (§ 17.1)⁵⁰ og brudd på reglene for massemønstre («mass actions») (§ 23.34).⁵¹

I løpet av 2012 ble minst 15 menneskerettighetsaktivister, miljøvernaktivister, journalister og opposisjonspolitikere dømt etter § 17.1. De ble ilagt bøter og inntil 10 dager i fengsel (Amnesty International 2013b, s. 21). Noen blir dømt etter § 17.1 for å ha delt ut løpesedler eller brukt det historiske hvite-røde-hvite flagget, som ofte blir brukt som symbol på motstand mot regimet. For eksempel ble tre ungdomsaktivister 29. juli 2013 dømt til fem dagers administrativ frihetsberøvelse for bruk av dette flagget (Foreign and Commonwealth Office 2013b). Det er imidlertid ingen automatikk i at deltakere i protestaksjoner blir arrestert og dømt etter Lov om administrative overtredelser. For eksempel ble det 4. august 2013 i seks byer arrangert aksjoner til støtte for løslatelse av politiske fanger. Bare én deltaker ble for en kort stund anholdt (Foreign and Commonwealth Office 2013b).

5.3.2 Khimija

Khimija er en form for indre eksil. I 2011 var det totalt ca. 4500 personer som sonet denne straffen. De dømte bor i egne brakker under et strengt regime, men kan arbeide utenfor anstalten på dagtid (U.S. Department of State 2013).

Som eksempel ble to journalister i 2002 dømt til indre eksil for å ha ærekrenket presidenten. De ble dømt til å bo og arbeide i henholdsvis 1 og 1 ½ år i et område som ble hardt rammet av Tsjernobyl-katastrofen i 1986 (Moscow Times 2002).

⁴⁹ Hviterusslands rettsapparat har separate domstoler for sivile saker og straffesaker. Noen kilder omtaler administrativ frihetsberøvelse som en annen form for reaksjon enn straff, fordi det er sivile domstoler som forvalter lovverket hvor denne reaksjonen er hjemlet.

⁵⁰ Engelskspråklige kilder omtaler dette i kortform som blant annet «swearing in public» eller «small hooliganism» (*melkoje khuliganstvo*). Paragrafen dekker flere varianter av uønsket atferd, som «banning»/bruk av uanstendige skjellsord i det offentlige rom, trakassering av borgere og forakt for samfunnet.

⁵¹ Det finnes tilfeller der en person er blitt dømt for å ha arrangert en «mass action»/et «mass rally» selv om vedkommende var den eneste som var involvert (Foreign and Commonwealth Office 2013b). I 2011 ble menneskerettighetsadvokaten Roman Kisliak dømt for deltakelse i en protestmarsj, til tross for at han var den eneste personen i «marsjen». Han ble dømt til å betale rundt 30 kroner i bot (Amnesty International 2013b, s. 22).

5.3.3 Husarrest

Husarrest, eller delvis husarrest, er et alternativ til fengselsstraff som kan brukes overfor ikke-voldelige lovbrøttere.

Journalisten Iryna Khalip, gift med tidligere presidentkandidat Andrei Sannikau, er blant dem som har blitt holdt i husarrest (Luhmann 2013).

5.3.4 Utreisenekt

Enkelte kritikere og opposisjonelle har blitt nektet utreise som straff eller som del av en straff.⁵² I 2012 ble minst 15 aktivister og journalister nektet utreise etter vilkårlige påskudd (HRW 2013, s. 407).⁵³ Det finnes etter alt å dømme, ifølge Utrikesdepartementet (2012), en liste med et hundretalls opposisjonelle som har forbud mot å reise utenlands.⁵⁴ Men myndighetene ser ikke ut til å følge listen konsekvent, da noen på listen likevel har sluppet ut, ifølge samme kilde. På den annen side har enkelte opposisjonelle fått beskjed om at de ikke befinner seg på en slik liste, men har likevel blitt stanset ved utreise (U.S. Department of State 2013).

I 2012 ble lederen for Platforma nektet utreise på grunn av etterforskning av mulig skatteunndragelse. Forut for det hadde lederen oppfordret til boikott av VM i ishockey i Hviterussland i 2014. Etter å ha klaget på avgjørelsen til Innenriksdepartementet, ble utreisenekten opphevet (Amnesty International 2013a).

I juli 2012 utstedte president Lukasjenko et dekret som økte antall situasjoner eller tilfeller der sikkerhetstjenesten KGB kan eller skal ilegge utreiseforbud (HRW 2013, s. 407).

Freedom House (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 119) opplyser at Hviterussland i 2012 som en reaksjon på EUs sanksjoner,⁵⁵ midlertidig innførte utreisenekt for rundt 40 sentrale opposisjonelle, inkludert menneskerettighetsaktivister, opposisjons-politikere og journalister.⁵⁶

Mens noen blir nektet utreise, er det andre som blir truet til å forlate landet. Tidligere presidentkandidat Andrei Sannikau har siden 2012 levd i eksil i Polen. Siden 2006 har mer enn 650 studenter forlatt landet mer eller mindre ufrivillig for å studere utenlands etter å ha blitt utvist fra sitt universitet (U.S. Department of State 2013).

5.3.5 Straff for å søke asyl

Landinfo er ikke kjent med at det å søke asyl i utlandet, i seg selv medfører straffereaksjoner ved retur til Hviterussland.

⁵² Landinfo har ingen informasjon om hva som eventuelt venter av reaksjoner for å ha brutt et utreiseforbud.

⁵³ U.S. Department of State (2013) hevder at mer enn 20 demokratiforkjempere, journalister, menneskerettighetsaktivister og opposisjonelle ble nektet utreise for opp til seks måneder i 2012.

⁵⁴ Det finnes også andre som ikke uten videre kan reise utenlands, for eksempel ansatte i sikkerhetstjenesten, folk som ikke har betalt underholdsbidrag og ettersøkte for alvorlig kriminalitet (Utrikesdepartementet 2012). U.S. Department of State (2014, s. 28) henviser til Innenriksdepartementet som opplyser at minst 130 000 mennesker befinner seg på en liste over personer som er nektet utreise.

⁵⁵ I februar 2012 innførte EU sanksjoner mot over 200 hviterussiske politikere og embetsmenn som anklages for alvorlige menneskerettighetsbrudd. Deres verdier i vest ble frosset, og de ble nektet innreise. I oktober 2012 ble sanksjonene utvidet (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 116). Også USA har innført/gjeninnført sanksjoner. Norge følger stort sett EUs linje.

⁵⁶ Utreisenekten ble fjernet samme år etter klage til domstolene og forvaltningen.

I 2007 hadde Landinfo møter i Minsk med blant andre den svenske ambassaden, den amerikanske ambassaden, OSSE, Charter '97, IOM og BNF (Folkefronten) (Landinfo, Migrationsverket & UVI 2007). Ingen av kildene kjente til at hjemvendte asylsøkere noen gang har blitt møtt med straff eller andre former for negative reaksjoner for å ha søkt asyl utenlands. Myndighetene kjenner godt til praksisen med å søke asyl, men det å søke asyl er ikke en kriminell handling som kan straffes. Én av kildene antok at myndighetene sannsynligvis ville overvåke vedkommende en periode etter hjemkomst. En annen kilde nevnte at enkelte blir truet med straff dersom de snakker negativt om Hviterussland i utlandet, men at ingen faktisk har blitt straffet for det. En tredje kilde viste til straffelovens (1999) § 369.1, som gjør det straffbart å diskreditere Hviterussland. Men kilden hevdet at det er usannsynlig at myndighetene ville bruke denne bestemmelsen mot hjemvendte asylsøkere.

6. POLITISKE FANGER

Tallet på politiske fanger har variert over tid.⁵⁷ På slutten av 2011 var det åtte politiske fanger, ifølge U.S. Department of State (2012). Human Rights Watch (HRW 2014, s. 422) opererte med 11 politiske fanger da deres årsrapport for 2013 ble skrevet. Utrikesdepartementet (2012) henviser til lokale menneskerettighetsorganisasjoner og sier i rapporten for 2011 at det er et titalls politiske fanger.

Amnesty International (2013a) opplyser at ved utgangen av 2012 satt seks personer fengslet på grunn av deltakelse i demonstrasjoner 19. desember 2010. Minst fire av dem, Mykalaj Statkevitsj, Pavel Sevyarynets, Zmitser Dasjkevitsj og Eduard Lobau, ble av Amnesty International regnet som samvittighetsfanger. Zmitser Dasjkevitsj ble i august 2012 dømt til ett ekstra år i fengsel på grunn av brudd på fengselsreglementet.⁵⁸ Han ble så løslatt i august 2013 (RFE/RL 2013).

Politiske fanger blir ofte hardt straffet for brudd på fengselsreglementet, noen ganger med forlenget soning, andre ganger med strengere bevoktning (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 125). Det har vært et økende psykisk og fysisk press på de politiske fangene, ifølge Viasna Human Rights Center (Viasna 2013a).

I april 2012 ble tidligere presidentkandidat Andrei Sannikau benådet og løslatt etter å ha sonet 16 måneder av en dom på fem år (Amnesty International 2013a).⁵⁹ Også Dzmitry Bandarenka, en medarbeider til Sannikau, ble løslatt. I august-september 2012 ble tre personer benådet etter å ha blitt dømt for opptøyer i sammenheng med demonstrasjonene i desember 2010. Alle de løslatte måtte underskrive en søknad om benådning som innebar at de vedkjente seg skyld (HRW 2013, s. 406).⁶⁰ I sjeldne

⁵⁷ Ulike kilder har noe ulike tall for politiske fanger. Noen kilder inkluderer de som er i indre eksil, mens andre ikke gjør det (U.S. Department of State 2013).

⁵⁸ Dasjkevitsj ble flere ganger plassert i enecelle, angivelig for å beskytte ham mot fysiske overgrep fra medfanger.

⁵⁹ Ved utgangen av 2012 var antall benådnings etter desember 2010-dommene kommet opp i 26. Alle de løslatte ble nektet visse sivile og politiske rettigheter (U.S. Department of State 2013).

⁶⁰ Bandarenka hevdet at han ble tvunget til å undertegne søknaden om benådning. Han ble truet med fysisk avstraffelse, og ble blant annet fratatt sine ortopediske sko inntil han undertegnet (U.S. Department of State 2013).

tilfeller blir politiske fanger benådet uten å ha søkt om det. Men ofte blir de innsatte torturert og trakassert for at de skal be om benådning (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 125).

Når politiske fanger blir løslatt, er det som regel på bestemte vilkår. En av lederne av Hviterusslands kristendemokrater, Pavel Severinets, ble løslatt 19. oktober 2013 etter å ha sonet straffen fullt ut. Som en del av dommen fikk han forbud mot all politisk virksomhet for all framtid. En tidligere politisk fange, Vasili Parfenkov, ble 5. oktober 2013 dømt på nytt til ett års fengsel. Denne gangen ble han dømt for brudd på et pålegg som innebar at han daglig skulle melde seg for politiet og være i hjemmet etter klokka 20 (Foreign and Commonwealth Office 2013b).

Ales Bialiatski, lederen for Viasna Human Rights Centre, ble 24. november 2011 dømt til 4 ½ år i fengsel. Dommen var begrunnet med at Bialiatski skulle ha hatt private bankkonti i Polen og Litauen, personlig ha mottatt penger fra utlandet, unndratt skatt⁶¹ og brukt av pengene til arbeidet i Viasna (Amnesty International 2013a). Myndighetene tok beslag i hans leilighet og leiligheten der Viasna hadde kontorer (U.S. Department of State 2013). FNs arbeidsgruppe på vilkårlig fengsling mener at fengslingen av Bialiatski var vilkårlig og i strid med Verdenserklæringen om menneskerettigheter og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 125).

7. FENGSELSFORHOLD

Flere kilder hevder at forholdene i hviterussiske fengsler er så dårlige at de i seg selv nærmer seg tortur.⁶² De fleste fengselsceller, både for varetekt og for soning, er overfylte.⁶³ Noen ganger er det 2-3 ganger så mange innsatte på cella som den er beregnet for.⁶⁴ De innsatte må da sove på skift. Ofte er det mangelfull ventilasjon og dårlig opplyste celler. Det er ikke atskilte toaletter. Maten blir beskrevet som dårlig og næringsfattig (Committee Solidarity et al. 2011).

Menn og kvinner soner hver for seg, men ofte soner mindreårige sammen med voksne. Innsatte med infeksjonssykdommer skulle vært holdt atskilt fra de friske, men dette følges ofte ikke (Committee Solidarity et al. 2011).

⁶¹ Bialiatski ble dømt etter § 243 i straffeloven som omhandler grov skatteunndragelse (UN Special Rapporteur on the situation of human rights in Belarus 2013, s. 12).

⁶² Om bruk av tortur og annen umenneskelig behandling i Hviterussland, se Landinfo 2012.

⁶³ Hviterussland har en høy andel av befolkningen i straffeanstalter, den er blant de høyeste i verden. I juli 2010 opplyste innenriksministeren at det var ca. 47 000 innsatte, i alle typer straffeanstalter til sammen (Committee Solidarity et al. 2011). Freedom House (Pikulik, Melyantsou et al. 2013, s. 126) hevder at Hviterussland har den nest høyeste andel av befolkningen i fengsel/varetekt i Europa, etter Russland. Delvis på grunn av overfylte anstalter utsteder myndighetene stadig amnestier. I det 12. masseamnestiet i juli 2012 ble 7500 fanger satt fri. U.S. Department of State (2013) hevder at i 2012, fram til midten av desember, fikk 2877 fanger amnesti og ble løslatt, mens 5714 fanger fikk straffen redusert med ett år. Ingen politiske fanger var blant de løslatte, ifølge samme kilde.

⁶⁴ Normen er 2,5 kvadratmeter plass per innsatt. For gravide og kvinner med barn, er normen 4 kvadratmeter.

Innsatte blir ofte nektet grunnleggende juridiske rettigheter, inkludert rask tilgang til advokat og lege, og retten til å kontakte familien. Dette gjelder særlig de som er dømt etter § 293 i straffeloven⁶⁵ (CAT 2011).

Det finnes rapporter som hevder at personer som arresteres av politiske grunner, med hensikt av og til plasseres i samme celle som personer dømt for vold (Utrikesdepartementet 2012).

FIDH & Viasna (2008) konkluderer med at fengselsforholdene er ekstremt lite tilfredsstillende. Situasjonen nærmer seg inhuman behandling, i strid med internasjonale konvensjoner. Forholdene er spesielt ille for de som sitter inne etter en dom i henhold til Lov om administrative overtredelser (2003), ifølge samme kilde. Maksimumstiden for slike dommer er imidlertid 15 dager.

Fengselsforholdene er dårlige, og i mange tilfeller utgjør de en trussel mot liv og helse (U.S. Department of State 2014).

Hviterussland tillater ikke uavhengige internasjonale observatører, fra for eksempel Røde Kors, i fengslene (FIDH & Viasna 2008). Det er bare kommisjoner oppnevnt av myndighetene i Hviterussland som kan utøve en viss kontroll med straffeinstitusjonene (Committee Solidarity et al. 2011). Hviterussland har ingen ombudsmann som kan operere på vegne av de innsatte og deres interesser (U.S. Department of State 2014).

⁶⁵ § 293 dreier seg om masseopprør, masseopptøyer og lignende.

8. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Amnesty International (2011, 5. september). *The human rights situation in Belarus: Written statement to the 18th session of the United Nations Human Rights Council*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR49/017/2011/en/c3d18a21-b57b-4ee7-8e56-57c113300214/eur490172011en.html> [lastet ned 27. mars 2014]
- Amnesty International (2013a). *Annual report 2013. Belarus*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://amnesty.org/en/region/belarus/report-2013> [lastet ned 7. januar 2014]
- Amnesty International (2013b). *What is not permitted is prohibited – Silencing civil society in Belarus*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR49/002/2013/en/ee200280-5735-435c-b8cd-4a72add1ebf4/eur490022013en.pdf> [lastet ned 3. mars 2014]
- Belarusian Association of Journalists (2013). *Mass Media in Belarus – 2012: A brief review and analyses*. Minsk: Belarusian Association of Journalists. Tilgjengelig fra http://www.baj.by/sites/default/files/monitoring_pdf/brief_2012_mass_media_in_belarus_en.pdf [lastet ned 25. februar 2014]
- Charter '97 (u.å.). *Charter '97*. Minsk: Charter '97. Tilgjengelig fra <http://charter97.org/en/news/> [lastet ned 10. april 2014]
- [Committee Solidarity et al.] dvs. Committee Solidarity, Legal Initiative, Belarusian Helsinki Committee, Legal Transformation Centre, Platform & Human Rights Centre Viana (2011, oktober). *Republic of Belarus. NGO report on the implementation of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment by the Republic of Belarus, in relation to the review of Belarus at the 47th session of the United Nations Committee against Torture*. Minsk/Vilnius/Geneve: Committee Solidarity et al. Tilgjengelig fra http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/ngos/NGOCoalition_Belarus47_en.pdf [lastet ned 15. mars 2014]
- Corley, F. (2013, 10. januar). Alternative Service Law «earliest by summer 2014»? *Forum 18*. Tilgjengelig fra http://www.forum18.org/archive.php?article_id=1789 [lastet ned 3. mars 2014]
- Equal Rights Trust (2013, november). *Half an hour to spring. Addressing discrimination and inequality in Belarus: Executive summary*. London: Equal Rights Trust. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/docid/529c63c84.html> [lastet ned 14. februar 2014]
- FIDH & Viasna, dvs. Fédération internationale des ligues des droits de l'homme & Viasna (2008, juni). *Conditions of detention in the Republic of Belarus*. Paris/Minsk: FIDH & Viasna. Tilgjengelig fra <http://www.fidh.org/IMG/pdf/Belarus500ang2008.pdf> [lastet ned 15. mars 2014]
- FIDH & OMCT, dvs. Fédération internationale des ligues des droits de l'homme & Organisation mondiale contre la torture (2011). *Steadfast in protest. Europe and the Commonwealth of Independent States (CIS). Belarus*. Paris/Geneve: FIDH & OMCT. Tilgjengelig fra http://www.fidh.org/IMG/pdf/obs_2011_uk-europecis.pdf [lastet ned 15. mars 2014]
- Foreign and Commonwealth Office (2013a, april). *Human rights and democracy: The 2012 The Foreign and commonwealth Office Report*. London: Foreign and Commonwealth Office. Tilgjengelig fra <http://www.hrdreport.fco.gov.uk/wp-content/uploads/2011/01/2012-Human-Rights-and-Democracy.pdf> [lastet ned 14. februar 2014]
- Foreign and Commonwealth Office (2013b, 31. desember). *Country updates: Belarus*. London: Foreign and Commonwealth Office. Tilgjengelig fra <http://www.hrdreport.fco.gov.uk/human-rights-in-countries-of-concern/belarus/quarterly-updates-belarus/?showall=1> [lastet ned 14. februar 2014]

- Freedom House (2013). *Freedom in the World: Belarus*. Washington D.C.: Freedom House. Tilgjengelig fra http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/belarus#.Us_AydLuLws [lastet ned 23. mars 2014]
- Herkel, A. (2012a, 9. januar). *The Situation in Belarus. Doc. 12820*. Strasbourg: Council of Europe. Tilgjengelig fra <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=12917&lang=en> [lastet ned 17. januar 2014]
- Herkel, A. (2012b, 3. oktober). *The Situation in Belarus. Information Note*. Strasbourg: Council of Europe. Tilgjengelig fra http://www.assembly.coe.int/CommitteeDocs/2012/Apdoc29_12.pdf [lastet ned 17. januar 2014]
- Human Rights House Network (2014, 14. februar). *Belarusian authorities do not intent to invite Miklós Haraszti*. Oslo: Human Rights House Network. Tilgjengelig fra <http://humanrightshouse.org/Articles/19971.html> [lastet ned 24. februar 2014]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2013, januar). *World Report 2013*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/wr2013.pdf> [lastet ned 7. januar 2014]
- HRW (2014, 21. januar). *World Report 2014*. New York: HRW. Tilgjengelig fra http://www.hrw.org/sites/default/files/wr2014_web_0.pdf [lastet ned 25. mars 2014]
- [Konstitusjonen] (1994). *Constitution of the Republic of Belarus of 1994*. Tilgjengelig via ILO http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---ilo_aids/documents/legaldocument/wcms_127420.pdf [lastet ned 16. mars 2014]
- Koshino, Go (2005). The representation of the Belarusian language in contemporary Belarusian literature. I: Matsuzato, Kimitaka (Red.), *Emerging meso-areas in the former socialist countries: Histories revived or improvised?* Sapporo: Hokkaido University, 177-194. Tilgjengelig fra https://src-h.slav.hokudai.ac.jp/coe21/publish/no7_ses/chapter09.pdf [lastet ned 10. april 2014]
- Kyiv Post (2012, 1. oktober). CIS observers: Parliamentary elections in Belarus held according to democratic norms. *Kyiv Post*. Tilgjengelig fra <http://www.kyivpost.com/content/russia-and-former-soviet-union/cis-observers-parliamentary-elections-in-belarus-held-according-to-democratic-norms-313745.html> [lastet ned 24. februar 2014]
- Landguiden (u.å.). *Vitryssland*. Stockholm: Utrikespolitiska Institutet. Tilgjengelig fra <http://www.landguiden.se/Lander/Europa/Vitryssland?p=1> [elektronisk abonnementsstjeneste, lastet ned 3. januar 2014]
- Landinfo, Migrationsverket & UVI (2007). *Report. Fact finding mission. Belarus. 21.-26. January 2007*. Oslo/Stockholm/Helsingfors: Landinfo, Migrationsverket & UVI.

Rapporten er unntatt offentlighet.

- Landinfo (2012, 13. september). *Hviterussland: Myndighetenes bruk av tortur og umenneskelig behandling*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/2169/1/2169_1.pdf [lastet ned 13. januar 2014]
- [Lov om administrative overtredelser] (2003). *The Code of the Republic of Belarus About Administrative Offences*. Tilgjengelig fra CIS-Legislation.com <http://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=14895> [lastet ned 17. februar 2014]
- Luhmann, E. (2013, 27. februar). Iryna Khalip under house arrest in Belarus. *IWMF*. Tilgjengelig fra <http://www.iwmf.org/iryna-khalip-under-house-arrest-in-belarus/> [lastet ned 24. april 2014]
- Moscow Times (2002, 2. september). Journalists exiled to rural Belarus. *Moscow Times*. Tilgjengelig fra <http://www.themoscowtimes.com/news/article/journalists-exiled-to-rural-belarus/243913.html> [lastet ned 24. april 2014]
- OSCE, dvs. Organisation for Security and Cooperation in Europe (2012, 14. desember). *Republic of Belarus. Parliamentary Elections 23. september 2012. OSCE/ODIHR Election*

Observation Mission. Final Report. Warszawa: OSCE. Tilgjengelig fra <http://www.osce.org/odihr/elections/98146> [lastet ned 24. februar 2014]

- Pikulik, A. & Melyantsou, D. (2012). *Nations in Transit 2012: Belarus*. Washington D.C.: Freedom House. Tilgjengelig fra http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/Belarus_final.pdf [lastet ned 10. januar 2014]
- Pikulik, A., Melyantsou, D. et al. (2013). *Nations in Transit 2013: Belarus*. Washington D.C.: Freedom House. Tilgjengelig fra <http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/NIT-Belarus-07-15-2013-proof2.pdf> [lastet ned 10. januar 2014]
- RFE/RL, dvs. Radio Free Europe/Radio Liberty (2013, 28. august). Belarusian Young Front leader Dashkevich released from jail. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra <http://www.rferl.org/content/belarus-dashkevich-jail-release/25088229.html> [lastet ned 28. mars 2014]
- [Straffeloven] (1999, 9. juli). *Criminal Code of the Republic of Belarus*. Tilgjengelig fra CIS-Legislation.com <http://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=1977#> [lastet ned 17. februar 2014]
- Transparency International (2013). *Corruption Perceptions Index 2013*. Berlin: Transparency International. Tilgjengelig fra <http://www.transparency.org/cpi2013/results> [lastet ned 2. januar 2014]
- UNDP, dvs. United Nations Development Programme (2013, 14. mars). *Human Development Report 2013: The rise of the South. Human progress in a diverse world*. New York: UNDP. Tilgjengelig fra http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/14/hdr2013_en_complete.pdf [lastet ned 24. februar 2014]
- UN High Commissioner for Human Rights (2012, 10. april). *Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the situation of human rights in Belarus*. Geneve: UN Human Rights Council. Tilgjengelig fra http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session20/A-HRC-20-8_en.pdf [lastet ned 24. februar 2014]
- UN Special Rapporteur on the situation of human rights in Belarus (2013, 18. april). *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Belarus*. Geneve: UN Human Rights Council. Tilgjengelig fra http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session23/A-HRC-23-52_en.pdf [lastet ned 24. februar 2014]
- U.S. Department of State (2012, 24. mai). *Country Reports on Human Rights Practices for 2011: Belarus*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?dliid=186331> [lastet ned 10. april 2014]
- U.S. Department of State (2013, 19. april). *Country Reports on Human Rights Practices for 2012: Belarus*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?year=2012&dliid=204263> [lastet ned 10. april 2014]
- U.S. Department of State (2014, 27. februar). *Country Reports on Human Rights Practices for 2013: Belarus*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?year=2013&dliid=220256> [lastet ned 10. april 2014]
- Utrikesdepartementet (2012). *Mänskliga rättigheter i Vitryssland 2011*. Stockholm: Utrikesdepartementet. Tilgjengelig fra <http://www.manskligarattigheter.se/DownloadCountryReport/Get/?f=DM5%2fEuropa+och+Centralasien%2fVitryssland%2c+MR-rapport+2011.pdf> [lastet ned 12. mars 2014]
- Viasna dvs.. Viasna Human Rights Center (2013a, 5. mars). *Critical situation for political prisoners in Belarus and freedom for 40 activists considerably restricted*. [s.l.]: Viasna. Tilgjengelig fra <http://spring96.org/en/news/61661> [lastet ned 24. februar 2014]

- Viasna (2013b, 19. desember). *FIDH and the Human Rights Center Viasna demand the immediate and unconditional release of Mikola Statkevich and other political prisoners*. [s.l.]: Viasna. Tilgjengelig fra <http://spring96.org/en/news/67962> [lastet ned 27. mars 2014]
- Wikipedia a (sist endret 11. november 2013). *Andrzej Poczobut*. Tilgjengelig fra http://translate.google.no/translate?hl=no&sl=pl&u=http://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Poczobut&prev=/search%3Fq%3Dpoczobut%26biw%3D1024%26bih%3D577 [lastet ned 28. mars 2014]
- Wikipedia b (sist endret 25. november 2013). *BPF Party*. Tilgjengelig fra http://en.wikipedia.org/wiki/BPF_Party [lastet ned 3. mars 2014]
- Wikipedia c (sist endret 26. desember 2013). *Charter 97*. Tilgjengelig fra http://en.wikipedia.org/wiki/Charter_97 [lastet ned 3. mars 2014]

Muntlige kilder

- BNF (Folkefronten). Møte i Minsk, 26. januar 2007.
- Charter '97. Møte i Minsk, 23. januar 2007.
- International Organization for Migration (IOM). Møte i Minsk, 23. januar 2007.
- Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE). Møte i Minsk, 22. januar 2007.
- Sveriges ambassade i Hviterussland. Møte i Minsk, 22. januar 2007.
- USAs ambassade i Hviterussland. Møte i Minsk, 23. januar 2007.